

سندرم مصونیت
در برابر خبر بدنیوشا طبیبی‌گیلانی
پادکستر و روزنامه‌نگار

هر روز خبری از تخریب یک ساختمان، یک اثر تاریخی و فرهنگی یا تلاش برای تغییر کاربری کاروانسرا یا بافت کهن می‌رسد. آنقدر که دیگر گوش همه از این دست اخبار بُر شده و حساس‌ترین افراد به مقوله میراث فرهنگی و تاریخی هم بعد از اندک تأملی، از آن می‌گذرند. همه ما رفته‌رفته دچار پدیده «مصونیت در برابر خبر بد» شده ایم. پذیرفته‌ایم که وقایع بد، جزئی از زندگی روزمره ماست و لابد باید اتفاق بیفتد.

این همان وضعی است که جهان امروز به آن دچار شده؛ اخبار حوادث و مرگ‌های دسته‌جمعی به‌ویژه در مشرق‌زمین - مخصوصاً در منطقه ما - به‌نظر بسیاری از مردم جهان، عادی می‌آید. فقط مردم جهان هم نیستند، صادق باشیم؛ خود ما چقدر در برابر کشته‌شدن عده‌ای از مردم بنگلادش در آتش‌سوزی هولناک چندسال پیش متأثر شدیم؟ تحقیقاً به عرض می‌رسانم که عده کمی از شنیدن این خبر ناراحت شده بودند و آن را امری غیر معمول تلقی کرده بودند. فقط تعداد کمی از افراد در ساعت‌ها و روزهای بعد هم به سرنوشت آن مردم زحمتکش مفلوکی که برای اندک‌دستمزدی در شرایط وحشتناک در ساختمانی نایمن کارگری می‌کرده‌اند، اندیشیده بودند. من از بسیاری از آدم‌های دوروندیک پرسیده بودم - از هر قشری که بخواهید - و تقریباً همه آنها چنین اتفاقی در بنگلادش را چندان دور از انتظار نمی‌دانستند.

عرض من البته نکته دیگری است. پدیده «مصونیت در برابر خبر بد»، اتفاقی است که عده‌ای عالماً و عامداً جامعه را به‌سوی آن هدایت می‌کنند. خوشبختانه جامعه ایرانی در موضوع بسیار حیاتی محیط‌زیست هنوز واکنش نشان می‌دهد، اما درباره اخبار تخریب‌های میراثی و تاریخی، رفته‌رفته رو به سردی و عدم‌واکنش می‌رویم. همانطور که عرض کردم، گویی پذیرفته‌ایم که قافیه را به تخریب‌کنندگان ضد تاریخ و فرهنگ‌ملی‌باخته‌ایم.

موضوع سد سیوند را به‌خاطر دارید؟ اینجا به‌اختصار گوشه‌ای از خسارتی را که آبگیری آن‌سد به مجموعه‌های تاریخی و بسیار مهم و هویتی ما می‌زد را به‌عرض می‌رسانم. حتماً می‌دانید که آبگیری سد سیوند، «تنگ بلاغی» در نزدیکی مجموعه پاسارگاد را با خطر نابودی مواجه می‌کرد. آن منطقه، مجموعه‌ای از نشانه‌های تاریخی و آثار بسیار مهم ادوار و تمدن‌های مختلف ایران را در خود داشت که هنوز به‌درستی کاوش نشده بودند و پس از آبگیری، برای همیشه از دست می‌رفتند. «روی آثار دوره اسلامی و کفتری (ایلام قدیم خوزستان) هیچ پژوهشی انجام نشده، فقط تکه‌های سفال گردآوری شده و کار دیگری انجام نشده است. از محوطه‌ای شناسایی شده دوره باکون (در حدود ۱۰ هکتار) فقط یک‌هکتار کاوش شده است. ۵ عدد گورستان دوره خرسنگی که اطلاعات بسیاری را از دوره‌ی خود به ما می‌داند، فقط چند گور مورد کاوش قرار گرفتند... کشف ایوان شرقی کوشک داریوش در همین محوطه تاریخی... تپه تاریخی تل تیموران که تنها سند ورود آریایی‌ها به فارس است به زیر آب خواهد رفت...» اگر علاقه‌مند بودید، گزارش کاملی از این خسارات را می‌توانید در ماهنامه فردوسی شماره ۶۰۶-۱۳۸۶ - یعنی سالی که فعالان میراث فرهنگی تمام تلاش خود را می‌کردند که از آبگیری سد جلوبگری کنند- پیدا کنید. از قول مدیریت امور جنگل‌های خارج از شمال سازمان جنگل‌ها آقای دکتر پیمان یوسفی‌آذری، گفته شده است: «با آبگیری سد سیوند، حداقل ۸ هزار اصله درخت ۵۰۰ ساله و هکتارها زمین مرغوب کشاورزی و مرتع به زیر آب خواهند رفت.» البته از پیامدهای قطعی احداث آبگیری سد سیوند، خشکین دریاچه‌های بختگان و طشک و برهم‌خوردن تعادل اکوسیستم و نابودی تدریجی باغات، کشت و زرع در همان محدوده بود.

در آن روزگار دولت‌وقت با سرسختی بر آبگیری سد اصرار داشت و حتی حاضر به شنیدن راه حلی میانه که خسارات را به حداقل برساند و از تأثیرات شدید و منفی سد سیوند بر حیات سرزمین و مردم بکاهد، نبود. نتیجه آن اصرار و آن سرسختی را امروز می‌توانید در محیط‌زیست غرب استان فارس و زیست‌بوم گسترده‌ای از حیات جانوری و گیاهی ایران ببینید. بخش بزرگی از دریاچه بختگان تبدیل به شنزارِ خشک شده و دیگر از تنوع‌زیستی منحصر به‌فرد گرداگرد آن، مطلقاً خبری نیست.

اگر «سندرم مصونیت» گسترش پیدا کند، تخریب‌کنندگان محیط‌زیست و میراث تاریخی و فرهنگی ایران به نبرد خود با ثروت ملی ما ادامه خواهند داد و همه دارایی ما را فدای توسعه‌ای ظاهری، خام‌دستانه و البته پرسود برای خودشان خواهند کرد.

• صاحب امتیاز و مدیرمسئول: غلامحسین کرباسچی • مشاوران: عباس عبدی و احمد زیدآبادی • سردبیر: محمد جواد روح • سردبیر آنلاین: افشین امیرشاهی • معاون سردبیر: مهرداد خدیر • دبیران گروه‌ها: فرزانه پهرانی (اقتصاد) • آرمین منتظری (دیپلماسی و بین‌الملل) • علی ورامینی (رسانه و فرهنگ) • سمیه متقی (سیاست) • الهه ابراهیمی (خبر) • آرش خاموشی (عکس) • هادی حیدری (طرح و کاریکاتور) • مدیر هنری: مهدی قربانی تبار • حرفه‌پژنی و ویراستاری: شهرام هادی • مدیر اداری و آژهی‌ها: شاهرخ حیدری • تلفن روابط عمومی: ۸۸۷۴۹۳۰۵ • تحریریه: ۸۸۷۳۰۲۹۱ • آژهی‌ها: ۸۸۷۳۵۲۰۷ • نشانی: خیابان شهید بهشتی، خیابان پاکستان، کوچه دوازدهم، پلاک ۱۸ • لیتوگرافی و چاپ: هم‌میهن • توزیع: نشر گستر امروز نوین • تلفن: ۰۲۱-۹۱۳۰۴۱۴۲

روز خوب آزادی

الهه محمدی و نیلوفر حامدی پس از حدود ۵۰۰ روز
به جمع خانواده و همکاران خود بازگشتند

زهرا جعفرزاده - نرگس کیانی

خبرنگاران هم‌میهن

ساعت سه و پانزده دقیقه بعد از ظهر یک‌شنبه ۲۴ دی‌ماه، دو روزنامه‌نگار بازداشتی، الهه محمدی خبرنگار هم‌میهن و نیلوفر حامدی خبرنگار هم‌میهن، با قرار وثیقه ۱۰ میلیاردی آزاد شدند. آنها روز گذشته، از سوی ده‌ها روزنامه‌نگار به آغوش کشیده شدند و روز خوب آزادی را برای خود و همکاران‌شان رقم زدند. روز قبل از آن - یعنی شنبه، ۲۳ دی‌ماه - اولین جلسه دادگاه تجدیدنظرشان بود و از سوی همین دادگاه، قرار وثیقه برای‌شان صادر شد. حالا باید منتظر رأی نهایی دادگاه تجدیدنظر ماند. آزادی موقت این دو روزنامه‌نگار، پس از گذشت بیش از ۴۰۰ روز بازداشت موقت صورت گرفت. الهه محمدی ۴۷۲ روز و نیلوفر حامدی ۴۷۹ روز در بازداشت موقت بودند و بارها نسبت به طولانی‌شدن این بازداشت، اعتراض شد.

ساعت از سه‌ظهر گذشته بود و هر لحظه به تعداد جمعیت اضافه می‌شد: روزنامه‌نگاران، دوستان و خانواده الهه و نیلوفر، از هر طرف خودشان را به زیر پل یادگار امام رساندند. تا قبل از آن، جمعیت در محوطه‌ای مقابل زندان اوین جمع شده بودند و بعد به سمت محوطه‌ای دیگر هدایت شدند. زیر پل یادگار امام، خود تحریریه‌ای دیگر بود و روزنامه‌نگاران در کنار دوستان و اقوام الهه و نیلوفر در دو سوی پیاده‌راهی که پل یادگار امام، سقف آن بود، انتظار می‌کشیدند؛ انتظار شنیدن خبر خوب آزادی. ساعت ۳:۱۵ وقتی الهه و نیلوفر دست در دست هم از پیاده‌راه کنارگذر یادگار امام پایین می‌آمدند، صورت‌شان به خنده شد باز و صدای فریاد شادی‌شان بلند. آنها همراه همسران‌شان جایی دورتر از در ورود و خروج اوین، در کنار همکاران و دوستان‌شان قرار گرفتند.

بازداشت موقت طولانی

الهه محمدی پس از ۴۷۲ روز و نیلوفر حامدی پس از ۴۷۹ روز بازداشت موقت، به صورت موقت آزاد شدند. آنها به فاصله ۷ روز، در ۳۱ شهریورماه و ۷ مهرماه، دوره انفرادی را در اوین گذراندند، پس از آن به زندان قرچک ورامین منتقل شدند، درنهایت هم در ۱۱ اردیبهشت‌ماه دوباره به اوین بازگردانده شدند. اولین دادگاه الهه محمدی پس از ۹ ماه بازداشت موقت، در ۸ خردادماه امسال به صورت غیرعلنی برگزار شد. یک روز پس از آن هم نیلوفر حامدی محاکمه شد. درنهایت سی‌ام مهرماه، الهه محمدی به اتهام همکاری با دولت متخاصم آمریکا به ۶ سال حبس، به اتهام اجتماع و تبانی به ۵ سال و برای فعالیت تبلیغی علیه نظام به یک‌سال حبس محکوم شد؛ یعنی روی هم ۱۲ سال که ۶ سال آن قابل اجراست. نیلوفر حامدی هم با همین اتهامات مواجه شد و به ۱۳ سال حبس محکوم شد. او هم باید ۷ سال از حکم خود را بگذراند. برای این دو روزنامه‌نگار، همچنین ممنوعیت دوساله برای عضویت در احزاب، گروه‌ها، دسته‌جات و فعالیت در فضای مجازی، رسانه‌ها و مطبوعات به‌عنوان مجازات تکمیلی در نظر گرفته شد. آنها به اشد مجازات محکوم شدند.

وکیل الهه محمدی: منتظر تیره‌ایم

شهاب‌الدین میرلوحی، وکیل الهه محمدی است و در گفت‌وگو با «هم‌میهن» درباره برگزاری دادگاه تجدیدنظر این روزنامه‌نگار می‌گوید: «جلسه دادگاه تجدیدنظر موکلم الهه محمدی روز شنبه، ۲۳ دی‌ماه ۱۴۰۲ برگزار و رسیدگی انجام شد. خوشبختانه دادگاه با صدور قرار وثیقه موافقت کرد و در نتیجه ایشان روز یکشنبه ۲۴ دی‌ماه به‌طور موقت به قید وثیقه ۱۰ میلیارد تومانی آزاد شد. ما اکنون منتظر صدور رأی هستیم و امیدواریم در صورت رأی هم به نتیجه‌ای مثبت دست پیدا کرده و برائت او را از تمام اتهامات به دست آوریم. در این مورد که دادگاه تجدیدنظر، جلسه دیگری هم خواهد داشت یا خیر، به ما چیزی اعلام نشده است.»

او در پاسخ به این که ارزیابی اش در مورد رأی نهایی دادگاه تجدیدنظر چیست، توضیح می‌دهد: «این که رأی دادگاه تجدیدنظر به چه صورت خواهد بود، تصمیمی است که برعهده مقامات قضایی قرار دارد؛ نه می‌توان آن را پیش‌بینی کرد، نه می‌توان حدس زد با این وجود ما امیدمان را از دست نمی‌دهیم، دفاعیات‌مان را ارائه کرده‌ایم و امیدواریم این دفاعیات نتیجه‌بخش باشد.»

میرلوحی همچنین درباره این که آیا میان میزان مبلغ قرار وثیقه صادرشده برای الهه محمدی و موارد اتهامی او تناسبی می‌بینید یا خیر، می‌گوید: «در قانون چیزی در مورد میزان مبلغ قرار وثیقه به‌قصد محدودسازی آن به‌طور دقیق ذکر نشده، هرچند به‌هر حال میزان این مبلغ باید تناسبی با اتهامات داشته باشد که به نظر ما در مورد موکل من فراتر از انتظار ما بود.»

این وکیل دادگستری ادامه می‌دهد: «موکل من، الهه محمدی تا زمان صدور رأی قطعی توسط دادگاه تجدیدنظر و تحویل رأی قطعی به اجرای احکام، به قید وثیقه آزاد خواهد بود. هرچند بعد از صدور رأی قطعی توسط دادگاه تجدیدنظر، مسیرهایی برای اعتراض وجود دارد ولی مافعالاً به همین مرحله امیدواریم و در تلاشیم تا در همین مرحله بتوانیم موکل ام را از تمام موارد اتهامی میرا کنیم.»

واکنش انجمن روزنامه‌نگاران

همچنین روز گذشته انجمن صنفی روزنامه‌نگاران استان تهران، هم‌زمان با آزادی موقت این دو روزنامه‌نگار، بیانیه‌ای منتشر کرد. انجمن صنفی روزنامه‌نگاران استان تهران در این بیانیه با عنوان «به امید آزادی دیگر روزنامه‌نگاران در بند»، نسبت به وثیقه‌سنگینی که برای آنها تعیین شده انتقاد کرد. این انجمن، آزادی موقت آنها را به فال نیک گرفت و ابراز امیدواری کرد که حکم سنگین آنها در دادگاه تجدیدنظر، شکسته و آزادی موقت به آزادی دائم تبدیل شود: «امیدواریم روند آزادی به دیگر روزنامه‌نگاران در بند نیز تسری پیدا کند و تمام همکاران ما آزاد شوند.» انجمن صنفی روزنامه‌نگاران استان تهران، بارها در بیانیه‌های مختلفی تاکید کرده است که روزنامه‌نگاری جرم نیست و نباید با روزنامه‌نگار به‌مثابه متهم امنیتی برخورد کرد، به‌ویژه اینکه روزنامه‌نگاران در ایران همواره و همیشه بر لبه تیغ حرکت می‌کنند. دستگاه‌ها و نهادها می‌توانند با سعه‌صدر و افزایش ظرفیت‌های خود به این حرفه که رکن چهارم دموکراسی است، کمک کنند تا هم نهادهای مدنی تقویت شود، هم دیدبان عمومی، امنیت مؤثری داشته باشد.» الهه محمدی و نیلوفر حامدی در یک‌سال و سه‌ماه بازداشت موقت، جوایز بین‌المللی دریافت کردند. از جمله آنها؛ برگزیده‌شدن‌شان از سوی انجمن ملی مطبوعات آمریکا در مردادماه امسال بود که بالاترین نشان افتخار این انجمن در آزادی مطبوعات آمریکا به‌شمار می‌رود، همچنین اعطای جایزه لوئیس لیون برای «وجدان و صداقت در روزنامه‌نگاری» در فروردین‌ماه امسال. این دو روزنامه‌نگار گزارش‌ها و اخبار مربوط به فوت مهسا امینی در سال گذشته را پوشش داده و از سوی روزنامه‌های‌شان برای تهیه این گزارش‌ها ماموریت داشتند. گزارش و خبرهای آنها هم در روزنامه‌های رسمی شرق و هم‌میهن منتشر شده بود. گزارش الهه محمدی با تیتیر «یک وطن اندوه» ۲۷ شهریورماه سال گذشته منتشر شد. او از طرف روزنامه برای تهیه گزارش از مراسم خاکسپاری مهسا امینی به سقر مامور شده بود و پس از انتشار این گزارش بود که موج احضارها و بازجویی‌ها آغاز و درنهایت او در هفتمین روز مهرماه زمانی که در مسیر یکی از جلسه‌های بازجویی بود - در خیابان بازداشت و به اوین منتقل شد. روز گذشته، هم‌زمان با آزادی این دو روزنامه‌نگار، خبر بارها در شبکه‌های اجتماعی و سایت‌های خبری بازنشور با واکنش‌های زیادی همراه شد؛ از جمله چهره‌های سرشناس در میان هنرمندان و فعالان اجتماعی و سیاسی.

نگاه حقوقدان

امیدواری به صدور رأی برائت
در دادگاه تجدیدنظر

کامبیز نوروزی

کارشناس حقوق و رسانه

بازداشت الهه محمدی و نیلوفر حامدی، دو روزنامه‌نگاری که پس از ۱۷ ماه با قرار وثیقه از زندان آزاد شدند، از همان ابتدا به‌هیچ عنوان لزومی نداشت. چراکه به اعتقاد ما، این دو روزنامه‌نگار جرمی مرتکب نشده بودند و به‌عنوان مثال «اتهام همکاری با دولت متخاصم آمریکا» که با آن مواجه شدند، از پایه اشتباه بود چون دولت آمریکا با دولت ایران از نظر حقوقی در رابطه متخاصمانه قرار ندارد و اگر از وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران هم پرسید همین پاسخ را به شما خواهند داد. بنابراین این دو روزنامه‌نگار به‌نظر ما اساساً جرمی مرتکب نشده‌اند. با این وجود هنگامی هم که با چنین اتهامی روبه‌رو شدند، صدور قرار بازداشت برای آن‌ها باتوجه به شغل، شخصیت و نوع اتهام‌شان، مناسب نبود و باید قرار تأمین دیگری به‌عنوان مثال قرار وثیقه برای‌شان صادر می‌شد. چراکه قرار بازداشت برای این دو روزنامه‌نگار که سال‌هاست در ایران کار حرفه‌ای می‌کنند و کاملاً شناخته‌شده هستند، ابداً قرار مناسبی نبود. ضمن اینکه مدت کوتاهی بعد از بازداشت این دو روزنامه‌نگار، اتفاقی عجیب رخ داد و دو دستگاه اطلاعاتی کشور در بیانیه‌ای که شبیه رأی دادگاه بود، نسبت‌هایی کاملاً نامتعارف به این دو دادند که به‌نوعی می‌توان آسیب به جنبه‌های حقوقی پرونده این دو روزنامه‌نگار تلقی‌اش کرد. در نتیجه همه این موارد، آزادی الهه محمدی و نیلوفر حامدی با قرار وثیقه اتفاقی بسیار خوب است؛ هرچند با تأخیر بسیار رخ داده و باید در همان ابتدا به وقوع می‌پیوست با این وجود ما از صدور قرار وثیقه استقبال می‌کنیم، چراکه منجر به بازگشت این دو روزنامه‌نگار به جمع خانواده‌شان و جامعه می‌شود و زمینه ادامه‌دادن آن‌ها به کار حرفه‌ای‌شان - در صورت تمایل خودشان - را فراهم می‌آورد. ضمن اینکه به‌نظر می‌رسد قرار وثیقه صادرشده برای این دو روزنامه‌نگار، مبلغی سنگین است اما همین که موجب آزادی آن‌ها شده، باعث خوشحالی است.

اینکه چه مدت زمانی به طول خواهد انجامید تا شاهد صدور رأی دادگاه تجدیدنظر باشیم، باید گفت در قانون مهلتی معین برای این مورد پیش‌بینی نشده است و به صلاح‌دید مرجع تجدیدنظر بستگی دارد که باتوجه به اوراق پرونده، جزئیات حقوقی موضوع به‌خصوص اینکه نوبت پرونده چه زمانی خواهد بود، متغیر است. به‌نظر من از لحاظ حقوقی و در یک دادرسی عادلانه باید رأی دادگاه بدوی، نقض شود و معتمد در یک رسیدگی حقوقی محض امکان نقض رأی بدوی علیه الهه محمدی و نیلوفر حامدی بسیار بالاست؛ هرچند همه چیز به تشخیص مرجع تجدیدنظر و کیفیت عملکرد آن دادگاه بستگی دارد. من امیدوارم دادگاه تجدیدنظر با صدور رأی برائت، جامعه روزنامه‌نگاری کشور را به اینکه برای انجام کار حرفه‌ای خود از اندک امنیتی برخوردار است، امیدوار کند. روزنامه‌نگاری ایران به‌شدت تحت فشار و با مشکلات متعددی دست به گریبان است و این نوع فشارها هر اندازه بر روزنامه‌نگاری ایران افزایش یابد، روزنامه‌نگاری حرفه‌ای ضعیف‌تر می‌شود و این برای کل کشور زیان‌بار است.

تاریخ

آغاز به کار ویکی‌پدیا

ویکی‌پدیا (Wikipedia)؛ دانشنامه‌ای برخط، چندزبانه، مبتنی بر وب با محتوای آزاد و همکاری باز است که با همکاری افراد داوطلب نوشته می‌شود و هر کسی که به اینترنت و وب دسترسی داشته باشد، می‌تواند مقالات آن را ببیند و ویرایش کند. هدف ویکی‌پدیا، آفرینش و انتشار جهانی یک دانشنامه با محتوای آزاد به تمام زبان‌های زنده دنیااست. ویکی‌پدیا از ۱۵ ژانویه ۲۰۰۱ شروع به کار کرد و بنیان‌گذاران آن، جیمی ویلز و لری سئنگر هستند. ویلز در راه‌اندازی این دانشنامه از نظریه «نظم خودجوش» اقتصاددان مشهور، فریدریش فون هایک متأثر بود. طبق آمار، تا سال ۲۰۲۰، قریب به ۶۰ میلیون مقاله در ویکی‌پدیا نوشته شده است، در ماه حدود ۵ میلیارد بازدید از آن صورت می‌گیرد و در هر ماه بیش از ۱۷ میلیون مقاله ویرایش می‌شود. درباره اعتبار ویکی‌پدیا مناقشه‌هایی وجود دارد. برخی آن را به‌خاطر انتشار رایگان، ویژگی قابل ویرایش بودن، سیاست بی‌طرفی و گستردگی عنوان‌ها، ستوده‌اند. دیگرانی اما دسترسی و اعتبار ویکی‌پدیا را به‌خاطر آزادی ویرایش، زیر سوال برده‌اند و به آسیب‌پذیری آن در برابر خرابکاری، کیفیت غیریکنواخت و نیز تزیج اجماع بر اعتبار در سبک ویرایش مقالات، اشاره کرده‌اند.

